

וישלאח – 'קטונתי': תנאי לתפילה

מתורתו של הרב אבי גולדברג הי"ד

בתחילת פרשת השבוע יעקב מתכוון למפגש מול עשיו. חכמים מלמדים, שהוא פועל בשלוש דרכים משלימות - דורון, תפילה ומלחמה¹.

בתפילתו מבקש יעקב בין היתר (בראשית פרק לב, פסוק יב):
הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אֶחָי מִיַּד עֶשָׂו כִּי־יִרְאֶה אֶנְכִּי אֹתוֹ פֶּן־יָבֹא וְהִכָּנִי אִם־עַל־בָּנָי

כנימוק לכך מקדים יעקב ואומר (שם, פס' יא):

קָטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסִידִים וּמִכָּל־הָאֲמֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־עַבְדְּךָ כִּי בְמַקְלִי עָבַרְתִּי אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לְשֹׁנֵי מַחְנֹת.

חז"ל במדרש מסבירים בדרכים שונות:

- נעשו לי כבר חסדים ולא נותרו לי עוד זכויות להצלחה, ולכן יעקב מבקש לפנים משורת הדין.
- אמנם ה' כבר הבטיח - אבל שמא יגרום החטא.

וכך כתב ה'שפת אמת' (בראשית, פר' וישלאח, שנה תרל"ד):

קטנתי מכל החסידים. שמעתי מכבוד מו"ז ז"ל בשם הרב הק' מלובלין ז"ל שגם מה שקטן בעיניו הוא מהחסידים של הש"י כו'.

ונראה להוסיף ביאור כי יש לכל איש ישראל להשיג הכנעה וקטנות ע"י חסדי השי"ת שעושה עם האדם לפנים משורת הדין לכן צריך האדם להשיג בושה ולהכניע לפניו ית'.

וז"ש קטנתי מכל החסידים שמכל החסד וטוב שעשה עמו השיג קטנות עד שלא נשתנה כלל מעת שהי' הולך לאחר עד חזרתו כדכתיב במקלי עברתי כו'.

ואין זה דבר קטן שיזכור האדם עד עשרים שנה מה שהי' לו.

וזה מצות זכירת יציאת מצרים שיזכור האדם כי השי"ת הוציאנו מכל הסתר ועצת היצה"ר.

והאמת כי תכלית חסדי השי"ת הוא כשמשג האדם הכנעה וקטנות ע"י החסידים זה אות ומופת שמקבל החסידים אליו והבן.

עלינו תמיד לחוש שאיננו זכאים, או שמא יש חטאים שעוד לא תיקנו.

בכל המעשים שלנו תמיד צריך להבין שהקב"ה נותן לנו מתנות חינוך.

תמיד לשאוף לעוד, לתיקון, לשיפור המעשים.

ולבקש בתפילה לא כי מגיע לנו אלא כבקשת רחמים.

הגמרא בברכות (דף לבב) קובעת שכל המאריך בתפילתו, אין תפילתו חוזרת ריקם; אבל אם הוא מאריך בתפילתו ומעיין בה, סופו שיבוא לידי כאב לב.

מהו העיון המדובר?

רש"י ותוספות מבארים, שהוא מצפה שתפילתו תתקבל, מחמת שהאריך בה (רש"י) או מחמת שכיוון בה (תוספות).

עלינו להתפלל, לבקש, ולדעת שלא מגיע לנו! שהקב"ה מנהל את עולמנו בצורה עמוקה מהבנתנו².

יחד, נמשיך להתפלל, לבקש ולהתחנן לקב"ה שיחונן אותנו, עד לניצחון הגדול בעזרת ה'.

¹ רש"י לבראשית לב, ט, על פי קוהלת רבה פר' ט, מובא גם בילקוט שמעוני בראשית לב.

² האריך בזה הרי"ד סולובייצ'יק [הו"ד בספר 'עבודה שבלב'], הוא מתאר כי יש פער תהומי בין האדם לבוראו - ואיך בכלל אפשר לגשת לאינסוף בלי מורא ופחד? הוא מביא שם שהרשות נובעת מהצווי שהקב"ה נתן לנו להתפלל אליו. במקום אחר מבאר הרב סולובייצ'יק (רעיונות על התפילה, סע' ב):

"רבותינו התיירו את התפילה... כי יש לכך תקדים היסטורי. אנו מוצאים כי האבות, משה רבינו והנביאים, התנפלו לפני הקב"ה בתחינה, שוחחו עמו כאשר ידבר איש אל רעהו, גילו לפניו את מצפוני ליבם, והטריחוהו כביכול להזדקק לצרכיהם, טענו וגם תבעו. אם כן, יכולים אנו לסמוך על מנהגם של אבות האומה, שניגשו אל האלוהים והתרפקו עליו. אמנם, הפחד מחלחל, אבל העובדה ההיסטורית לא ניתנה לסילוף. תפילה היא מוסד ישן - נושן ביהדות, שנתגלה עם עלות שחר האומה".